

การศึกษากับอาเซียน Education and ASEAN

ดร.พิมพ์ฤทธิ เทียงภักดิ์

บทนำ

เรื่องอาเซียน (ASEAN) จัดว่าเป็นเหตุการณ์ปัจจุบันของโลก (Contemporary World Affairs) ที่สำคัญสะท้อนโลก มีผลกระทบต่อการศึกษาและการศึกษาก็มีผลกระทบต่ออาเซียน การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญและมีบทบาทต่ออาเซียนมากจึงนำเสนอ ณ ที่นี้

การรวมตัวกันของสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะทำให้เพิ่มอำนาจต่อรองให้กลุ่มชาวอาเซียนกลายเป็นมีประชากรรวมประมาณ 600 ล้านคน ซึ่งเมื่อเทียบกับ 2 ประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลก คือ จีน และอินเดีย คิดเป็นสัดส่วนถึงเกือบครึ่งของประชากรในประเทศจีน หรือครึ่งหนึ่งของประชากรในประเทศอินเดีย ภาคการศึกษาจะมีบทบาทและจะสร้างประชาคมอาเซียนให้มีความแข็งแกร่งได้

การพัฒนาของอาเซียน

นับตั้งแต่มีการลงนามใน “ปฏิญญากรุงเทพ” เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ “อาเซียน” ก็ได้กำเนิดขึ้นมา ประเทศสมาชิกในยุคแรกเริ่ม 5 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และไทย โดยมีแนวความคิดที่จะร่วมมือกันทางด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเพื่อสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในภูมิภาคแห่งนี้

ต่อมาในปี 2535 ไทยได้เสนอแนวคิดต่อผู้นำอาเซียนในสมัยนั้นเกี่ยวกับเขตการค้าเสรีอาเซียน ซึ่งเป็นความพยายามที่จะเจรจาเพื่อลดภาษี เปิดตลาดและส่งเสริมการค้าระหว่างกันรวมทั้งพยายามที่จะให้มีการลงทุน

ส่งเสริมการค้าระหว่างกันรวมทั้งพยายามที่จะให้มีการลงทุนข้ามประเทศในกลุ่มอาเซียนกันเอง (สื่อพลัง, 2556 : 40- 45)

การก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่มีอำนาจใหม่คือ จีนและอินเดีย ตลอดจนการเผชิญกับภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ เช่น โรคระบาด การก่อการร้าย การค้ามนุษย์ สิ่งแวดล้อม สิ่งเสพติด ภัยพิบัติ โลกร้อน และอื่นๆ ที่สำคัญคือประเทศพัฒนาแล้วกีดกันสินค้าประเทศที่ด้อยพัฒนา ทำให้ผู้นำของกลุ่มอาเซียนต้องพยายามมองหาประสิทธิภาพจากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น เพื่อสร้างโอกาสเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและอำนาจต่อรอง ดังที่ประชาคมยุโรปกระทำมาก่อนแล้ว

ในโอกาสครบรอบ 30 ปีของการก่อตั้งอาเซียน ผู้นำของประเทศสมาชิกอาเซียนได้รับรอง “วิสัยทัศน์อาเซียน” (ASEAN Vision) โดยเห็นพ้องกันในวิสัยทัศน์ร่วมของอาเซียนในอันที่จะเป็นวงสมานฉันท์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีการปฏิสัมพันธ์กับภายนอกมีการใช้ชีวิตในสภาพที่มีสันติภาพและความเจริญรุ่งเรืองเป็นพื้นฐานในการพัฒนาที่มีพลวัต และเป็นประชาคมที่มีความเอื้ออาทรระหว่างกัน

ปัจจุบันจะได้ยินคำว่าอาเซียนกันอยู่ทั่วไป อาเซียนหมายถึง สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations : ASEAN) ถ้านับรวมติมอร์ด้วย ก็มี 11 ประเทศ

ประเทศสมาชิกอาเซียน หมายถึง ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำนวน 10 ประเทศได้แก่ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย มาเลเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ราชอาณาจักรไทย บรูไนดารุสซาลาม

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และราชอาณาจักรกัมพูชา ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังมีประเทศติมอร์อีกประเทศหนึ่งที่จะเข้าร่วมสมาคมด้วย (กฤษณ์กร วงศ์ไทย, 2556: 10)

ประชาคมยุโรปประสบความสำเร็จเป็นตัวอย่งมาก่อนแล้ว ชาวประชาคมอาเซียนจึงคาดหวังว่าคงจะไปได้สวยเช่นกัน แท้จริงเป็นเพียงอุดมคติ เป็นปณิธานที่มีปัจจัยจูงใจให้ฝันหวานอยู่มาก เช่นเป็นภูมิภาคที่อุดมด้วยวัตถุดิบธรรมชาติ พร้อมๆกันนั้นก็มิอุปสรรคอยู่ข้างหน้ามากมาย จึงขอกล่าวไว้แต่เบื้องต้นว่า ASEAN เป็นเหรียญสองหน้ามีทั้งหัวและก้อย

เมื่อปี 2546 ผู้นำอาเซียนได้เห็นพ้องกันที่จะจัดตั้งให้ประชาคมอาเซียนประกอบด้วย 3 เสาหลัก อันได้แก่ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political- Security Community – ASC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community – AEC) และประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio- Cultural Community – ASCC) (จารุวรรณ เจตเกษกิจ. 2555 : 30)

ต่อมาในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12 ที่เมืองเซบูฟิลิปปินส์ ผู้นำประเทศอาเซียนตกลงที่จะเร่งรัดกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียนที่สมบูรณ์ให้แล้วเสร็จภายในปี 2558 เพื่อให้ประชาคมอาเซียนปรากฏผลให้เห็นเป็นรูปธรรมที่มีความจริงจิ่งขึ้นและมีบทบาทที่เข้มแข็งในเวทีโลกที่เต็มไปด้วยโอกาส

ในบรรดาเสาหลักทั้ง 3 ที่สร้างมาให้เป็นโครงสร้างหลักประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียนเป็นเสาหลักที่ผู้คนในสังคมไทยให้ความสำคัญน้อยกว่าอีก 2 เสาหลักทั้งๆที่เป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวพันกับชีวิตจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด วิธีชีวิตการไปมาหาสู่ การเปลี่ยนความคิดให้มีจุดร่วมเดียวกันทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นพื้นฐานของการสร้างความเป็นกลุ่มชนที่มีวิสัยทัศน์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความเป็นอัตลักษณ์ที่สามารถผสมผสานความหลากหลายให้กลายเป็นหนึ่งอย่างค่อยเป็นค่อยไป

ดังนั้น จึงไม่อาจเร่งรัดให้เกิดสัมฤทธิ์ผลได้ภายในระยะเวลาอันสั้น เพราะการพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกร่วมและการสร้าง อัตลักษณ์อาเซียนไปบนความหลากหลายนั้นจำเป็นต้องอาศัยการก้าวเดินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเป็นสภาพแวดล้อมของกันและกันในการสร้างสมาชิกของสังคมอาเซียนให้มีคุณภาพดังเช่นที่วาดหวัง

กลไกสร้างเยาวชนให้เป็นคนของอาเซียน

ประเทศไทยได้รับเกียรติให้เป็นเจ้าภาพการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 15 และการประชุมสุดยอดที่เกี่ยวข้อง ณ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรีเมื่อ ตุลาคม 2552 การประชุมครั้งนั้นก่อให้เกิดปฏิญญาชะอำ- หัวหิน ว่าด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาเพื่อบรรลุประชาคมอาเซียนที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ที่มีสาระสำคัญของปฏิญญาได้แก่

1. บทบาทของภาคการศึกษาในเสาการเมืองและความมั่นคง

อาเซียนจะสนับสนุนความเข้าใจและความตระหนักรู้เรื่องกฎบัตรอาเซียน เคารพในสิทธิมนุษยชน และค่านิยมในเรื่องแนวทางสันติภาพในหลักสูตรของโรงเรียน สนับสนุนความเข้าใจและความตระหนักรู้ในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อในภูมิภาคในหมู่อาจารย์ผ่านการฝึกอบรมโครงการแลกเปลี่ยน และการจัดตั้งข้อมูลพื้นฐานออนไลน์เกี่ยวกับเรื่องนี้จัดให้มีการประชุมผู้นำโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอในฐานะที่เป็นพื้นฐานสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นในภูมิภาคอาเซียนที่หลากหลาย การสร้างศักยภาพและเครือข่ายรวมทั้งยอมรับการดำรงอยู่ของเวทีโรงเรียนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia School Principals' Forum : SEA- SPF) และอาเซียนจะรับรองการมีอยู่ของโครงการอื่นๆ นอกเหนือจากนี้ เช่น การทัศนศึกษาโรงเรียนอาเซียน โครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนนักศึกษาอาเซียน การประชุมเยาวชนอาเซียน ด้านวัฒนธรรม การประชุมสุดยอด เยาวชนนักศึกษาระดับ

มหาวิทยาลัยอาเซียน การประชุมเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน และการประกวดสุนทรพจน์ระดับเยาวชน

- สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีพในประเทศสมาชิกอาเซียนโดย การสนับสนุนการศึกษาสำหรับทุกคน

- จัดให้มีการประชุมวิจัยทางการศึกษาอาเซียนเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนาในภูมิภาคให้เป็นเวทีสำหรับนักวิจัยจากประเทศสมาชิก เพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองในประเด็นและเรื่องที่เกี่ยวข้องของภูมิภาค

- สนับสนุนความเข้าใจและการตระหนักรู้ในประเด็นและเรื่องรวมต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคอาเซียนโดยการบูรณาการให้อยู่ในหลักสูตรในโรงเรียน และการมอบรางวัลโรงเรียนสีเขียวอาเซียน

- เฉลิมฉลองวันอาเซียน (วันที่ 8 สิงหาคม) ในโรงเรียนโดยเฉพาะในเดือนสิงหาคม ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การร้องเพลงชาติอาเซียน การจัดการแข่งขันเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอาเซียน การจัดแสดงเครื่องหมายและสัญลักษณ์อื่นๆ ของอาเซียน การจัดค่ายเยาวชนอาเซียน เทศกาลเยาวชนอาเซียนและวันเด็กอาเซียน

นอกจากนี้ ที่ประชุมยังได้เห็นชอบที่จะเสนอให้รัฐสมาชิกอาเซียนแบ่งปันทรัพยากรแก่กัน และพิจารณาการจัดตั้งกองทุนพัฒนาทางการศึกษาของภูมิภาค

2. บทบาทของภาคการศึกษาในเสาเศรษฐกิจ

อาเซียนจะพัฒนาทักษะแต่ละประเทศสมาชิกเพื่อช่วยสนับสนุนการมุ่งไปสู่การทำการยอมรับทักษะในอาเซียนด้านการสนับสนุน อาเซียนจะสนับสนุนและขับเคลื่อนความสามารถของนักเรียน นักศึกษาให้ดีขึ้น โดยการพัฒนานโยบายรายการระดับภูมิภาคของอุปกรณ์สารสนเทศด้านการศึกษาที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจัดทำได้ รวมทั้งสนับสนุนการเคลื่อนย้ายแรงงานมีฝีมือในภูมิภาคอาเซียนโดยผ่านกลไกความร่วมมือในระดับภูมิภาคระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งจะต้องดำเนินควบคู่ไปกับความพยายามในการปกป้องและปรับปรุงมาตรฐานทางการศึกษาและวิชาชีพ

นอกจากนี้ อาเซียนจะพัฒนามาตรฐานด้านอาชีพบนพื้นฐานของความสามารถในภูมิภาคอาเซียนโดยมุ่งไปที่การสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก และเพื่อสนองต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรมโดยประสานกับกระบวนการกรอการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านแรงงาน

เพื่อเป็นพื้นฐานของความคิดในการพัฒนาบริษัทของการศึกษาอาเซียนเพื่อประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนขอ อนุญาตนำข้อเขียนจาก “การศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อการรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีภายใต้กรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ซึ่งให้สาระความรู้ไว้ดังนี้ (พรพิมล เมธีรานันท์ บก. 2555 : 254- 257)

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) มีความน่าสนใจและท้าทายมาก จัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) และเป็นตลาดเดียวและฐานการผลิตร่วมกัน เพื่อสร้างเสริมขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค และการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก โดยการสร้างอาเซียนให้เป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวเพื่อให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุนและแรงงานฝีมืออย่างสะดวกและเสรีมากขึ้น อาเซียนพยายามดำเนินการเพื่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี (Free Flow of Skilled Labor) โดยร่วมมือที่จะสร้างมาตรฐานที่ชัดเจนของแรงงานมีฝีมือ และอำนวยความสะดวกให้กับแรงงานมีฝีมือที่มีคุณสมบัติตามมาตรฐานที่กำหนดให้สามารถเคลื่อนย้ายไปทำงานในกลุ่มประเทศสมาชิกให้ง่ายขึ้น (รัชณี พันธุ์รุ่งจิตติ และภัชชิตา กฤษสิรินุกูล, 2556 : 20)

อาเซียนมีสมาชิก 10 ประเทศ มีจำนวนประชากรประมาณ 600 ล้านคน ซึ่งเป็นกลุ่มตลาดที่กำลังได้รับความสนใจจากนานาประเทศ ประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย และฟิลิปปินส์มีสัดส่วนการประกอบอาชีพภาคบริการมากกว่าร้อยละ 50 ของภาคเศรษฐกิจทั้งประเทศในขณะที่

ที่ประเทศไทย และกลุ่มประเทศ CLMV (กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม) มีสัดส่วนการประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมมากกว่าร้อยละ 50 ของภาคเศรษฐกิจทั้งประเทศ ประเทศสิงคโปร์จ้างงานที่ประกอบวิชาชีพมากที่สุดประมาณร้อยละ 36 ของการจ้างงานทั้งประเทศ รองลงมาได้แก่ มาเลเซีย (21) ไทย (8) และฟิลิปปินส์ (7) ประเทศในกลุ่ม CLMV นั้นสัดส่วนการจ้างงานส่วนใหญ่อยู่ในอาชีพเกษตร ประมง และป่าไม้

ขีดความสามารถในการแข่งขัน ของสถาบันพัฒนาการบริหารจัดการระหว่างประเทศ (International Institution of Management Development : IMD) ทั้งหมด 58 ประเทศ พบว่าประเทศสิงคโปร์มีความสามารถในการแข่งขันเป็นลำดับที่ 1 ส่วนความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยนั้น อยู่ในลำดับกลาง ๆ ต่ำกว่าประเทศคู่แข่งหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศสิงคโปร์ ฮังการี ไต้หวัน มาเลเซีย และจีน มีความสามารถในหลายๆ ด้านอยู่ในระดับที่สูงกว่าประเทศไทย ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านประสิทธิภาพของภาครัฐ ด้านประสิทธิภาพของเอกชน และด้านโครงสร้างพื้นฐาน เมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยกับประเทศในอาเซียน โดยพิจารณาจากปัจจัยหลักทั้ง 4 กลุ่มข้างต้น พบว่าลำดับของประเทศไทยดีกว่าประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ในทุกๆ ด้าน ในขณะที่ลำดับของประเทศสิงคโปร์ก็ดีกว่าประเทศไทยในทุกด้านเช่นกัน สำหรับประเทศมาเลเซีย นั้น ด้านศักยภาพทางเศรษฐกิจเท่านั้นที่ประเทศไทยดีกว่า แต่ปัจจัยที่เหลือไม่ว่าจะเป็นด้านประสิทธิภาพของภาครัฐ ด้านประสิทธิภาพของภาคเอกชนและด้านโครงสร้างพื้นฐาน ประเทศมาเลเซียอยู่ในลำดับที่ดีกว่าประเทศไทยเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ World Economic Forum จัดลำดับขีดความสามารถในการแข่งขันจากการสำรวจทั้งหมด 139 ประเทศ พบว่าสิงคโปร์ อยู่ในลำดับที่ 3 แต่ประเทศอื่นๆ ในอาเซียนนั้น อยู่ในอันดับที่ห่างจากสิงคโปร์เป็นอย่างมาก ซึ่งอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันอยู่ในอันดับที่มากกว่า 25 ขึ้นไป ส่วนขีดความสามารถด้านกำลังคนนั้น ไม่ว่าจะ

ในด้านทักษะของแรงงานในประเทศยังคงอยู่ในอันดับที่ตามหลังประเทศอื่นในอาเซียน หากไม่นับรวมกลุ่ม CLMV

ขีดความสามารถด้านการศึกษาของประเทศในอาเซียน จากการจัดลำดับของ World Economic Forum พบว่า ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่มีอัตราการเรียนต่อในทุกระดับการศึกษาอยู่ในอันดับที่สูงกว่าประเทศอื่นๆ ในอาเซียน ได้แก่ การศึกษาต่อในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา อยู่ในอันดับที่ไม่เกิน 50 ส่วนประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ ไม่ต่ำกว่า 50 นอกจากนี้ ขีดความสามารถทางการศึกษาในเรื่องคุณภาพของระบบการศึกษาในภาพรวมประเทศสิงคโปร์ก็อยู่ในลำดับที่ 1 รองลงมาคือ ประเทศมาเลเซีย บรูไน อินโดนีเซีย และไทย นอกจากนี้ คุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านคณิตศาสตร์/วิทยาศาสตร์ และคุณภาพของ Business School นั้น ประเทศสิงคโปร์ก็เป็นผู้นำทั้งในระดับอาเซียนและในระดับโลกเช่นกัน ส่วนประเทศอื่นๆ ในอาเซียนอยู่ในลำดับที่ห่างจากสิงคโปร์เป็นอย่างมาก แสดงว่าการศึกษาของสิงคโปร์ดี มีผลให้ทุกอย่างดี ฉะนั้น การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ

ภาพรวมของระบบการศึกษาของประเทศในกลุ่มอาเซียน แบ่งเป็นการศึกษาในระดับปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และการศึกษาขั้นอุดมศึกษา ส่วนใหญ่มีลักษณะครอบคลุมการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จากข้อมูลพื้นฐานในด้านการศึกษาของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ พบว่าประเทศอาเซียนทุกประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาของประเทศ เพราะการศึกษานั้นมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวหน้ามากขึ้น หากเปรียบเทียบการศึกษาระดับต่างๆ ของไทย พบว่าในการศึกษาระดับปฐมวัยและขั้นพื้นฐานมีความก้าวหน้าในการดำเนินการพัฒนาการศึกษาในระดับหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในอาเซียน ยกเว้น สิงคโปร์ ที่ค่อนข้างก้าวหน้ากว่าประเทศอื่นๆ ในอาเซียน

ผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือเสรี ของ 7 วิชาชีพภายใต้กรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ในปี พ.ศ. 2558 การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น ประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน เคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือได้อย่างเสรี โดยอำนวยความสะดวกให้กับแรงงานฝีมือที่มีคุณสมบัติตามมาตรฐานที่กำหนดให้สามารถเคลื่อนย้ายไปทำงานในกลุ่มประเทศสมาชิกให้

ง่ายขึ้น ส่วนวิชาชีพที่ประเทศไทยได้ลงนามภายใต้ข้อตกลงยอมรับร่วมกัน (Mutual Recognition Agreements : MRAs) ไปแล้ว ได้แก่ แพทย์ ทันตแพทย์ บัญชี สถาปนิก วิศวกร พยาบาลและนักสำรวจ โดยสรุปผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีของ 7 วิชาชีพภายใต้กรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทย แบ่งเป็นข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบ ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อได้เปรียบเสียเปรียบจากการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรี

ข้อได้เปรียบ	ข้อเสียเปรียบ
1. ระบบการศึกษาของประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในอาเซียน แล้ว เห็นว่ายังอยู่ในแถวหน้า	1. คนไทยมักมีนิสัยรักความสะดวกสบาย และไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงจึงไม่อยากจะย้ายไปทำงานต่างประเทศเหมือนบางประเทศในอาเซียน
2. คุณภาพการศึกษาไทย ใน 7 วิชาชีพอยู่ในระดับแถวหน้าในอาเซียน	2. ภาษายังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่สุดต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานของคนไทย
3. ประเทศไทยมีระบบโครงสร้างขั้นพื้นฐานด้านการศึกษาที่ดี	3. เด็กไทยยังคงขาดทักษะพื้นฐาน เช่น ทักษะในการคิดวิเคราะห์ ทำให้เสียเปรียบชาติอื่นๆ
4. ศักยภาพของแรงงานไทยนั้นสามารถสู้ได้กับต่างประเทศ	4. นโยบายของรัฐและกฎหมายเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายแรงงานยังคงไม่มีความชัดเจน
5. โดยทั่วไปค่าจ้าง ค่าตอบแทนสวัสดิการในประเทศในอาเซียน อาทิ สิงคโปร์ มาเลเซีย เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วก็ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก	5. ระบบการศึกษาไทยยังคงเป็นปัญหาหลักทำให้ไทยขาดแรงงานทักษะระดับกลาง และค่านิยมของคนไทยที่เน้นให้ลูกหลานเรียนสูงๆ
6. พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพต่างๆ ยังเป็นสิ่งที่ปกป้องผู้ประกอบการวิชาชีพได้เป็นอย่างดีตราบใดที่ยังไม่มีการแก้ไขกฎหมายนี้	6. รัฐบาลยังคงไม่ค่อยเห็นถึงความสำคัญในสมาคมวิชาชีพ 7. ในด้านยุทธศาสตร์การเคลื่อนย้ายแรงงาน ไทยยังคงเน้นเชิงรับมากกว่าเชิงรุก
	8. แม้ว่าสภาวิชาชีพต่างๆ มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานเป็นอย่างมาก แต่สมาชิกกลับให้ความสนใจ/ตื่นตัวน้อยมาก

ที่มา: พรพิมล เมธีรานันท์. (2555 : 256)

การวิเคราะห์การผลิตและพัฒนากำลังคน

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศไทยพบว่า มีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ในการรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังนี้ (พรพิมล เมธีรานันท์. 2555 : 256)

จุดแข็ง (S- Strength)

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ยังคงเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาประเทศอยู่เช่นเดิม

2. นโยบายของรัฐที่เน้นเรื่องการเป็นประชาคมอาเซียนได้จัดไว้เป็นนโยบายเร่งด่วนอย่างชัดเจน

3. มีหลักประกันทางกฎหมายทั้งพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 กำหนดให้ทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน อาศัยนโยบายเรียนฟรี 15 ปี

4. คุณภาพการศึกษาของบุคลากรของไทยใน 7 วิชาชีพที่ได้ทำ MRAs ไว้อยู่ในระดับแนวหน้าของอาเซียนและสากล

5. ประเทศไทยมีระบบมาตรฐานวิชาชีพรองรับการพัฒนามาตรฐานฝีมือแรงงานให้ได้มาตรฐานสากล

6. หลักสูตรและนโยบายทางการศึกษาของไทยมีคุณภาพดีเป็นที่ยอมรับและได้รับการนำไปใช้ในประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ

จุดอ่อน (W-Weakness)

1. ช่องว่างของรายได้ของประชากรค่อนข้างสูงส่งผลกระทบต่อความไม่เสมอภาคทางการศึกษาโดยเฉพาะชนบทและเมือง

2. การจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาการศึกษายังไม่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา

3. หน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนากำลังคนยังไม่ได้นำเอาแผนในระดับชาติไปปฏิบัติในระดับหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ

4. กฎระเบียบบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้าย เสรียยังไม่เอื้อต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรี อีกทั้งการแก้ไขยังต้องใช้เวลาหลายปี

5. จากการประเมินของ สมศ. และการทดสอบต่างๆ ทั้งในประเทศ (เช่น O- NET เป็นต้น) และระหว่างประเทศ (เช่น Program for International Student Assessment : PISA เป็นต้น) พบว่าความสามารถพื้นฐานทางด้านวิชาการ ทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะจำเป็นในการทำงานของนักเรียนไทยยังอยู่ในระดับที่ไม่ดีนัก

6. ทักษะทางภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษของเยาวชนและกำลังแรงงานค่อนข้างต่ำ

โอกาส (O- Opportunity)

1. การเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนทำให้นักธุรกิจไทยไปลงทุนในต่างประเทศได้มากขึ้นและเป็นโอกาสให้แรงงานไทยสามารถไปทำงานยังต่างประเทศในธุรกิจที่คนไทยเป็นเจ้าของได้มากขึ้น

2. การรวมตัวของประชาคมอาเซียนก่อให้เกิดตลาดที่มีขนาดใหญ่โดยเฉพาะตลาดแรงงาน ทำให้สามารถดึงดูดการลงทุนของประเทศที่พัฒนาแล้วเข้ามาสู่อาเซียน

3. การรวมตัวของประชาคมอาเซียนก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนบุคลากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในอาเซียนที่ไทยต้องการ โดยเฉพาะด้านการศึกษา

4. การรวมตัวของประชาคมอาเซียนกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้เข้าสู่ความเป็นสากลทั้งในเรื่ององค์ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ภาษาและวัฒนธรรม ตลอดจนการเป็นบุคคลในยุคโลกาภิวัตน์

อุปสรรค (T-Threat)

1. ประเทศสมาชิกบางประเทศในอาเซียนมีคุณภาพการศึกษาสูงกว่าประเทศไทย อาจจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายผู้เรียนออกไปยังประเทศนั้นๆ

2. ผู้จบการศึกษาในบางสาขาของประเทศสมาชิกที่มีคุณภาพสูงกว่าประเทศอื่น อาจจะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในตลาดแรงงานไทย

3. แรงงานในประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศมีความสามารถทางภาษาอังกฤษและมาตรฐานฝีมือแรงงานสูงกว่าแรงงานไทย ทำให้แรงงานไทยอาจจะเสียเปรียบในการแข่งขัน

4. ยังไม่มีการกำหนดกรอบคุณวุฒิวิชาชีพของอาเซียน (ASEAN Qualification Framework : AQF) ที่เป็นรูปธรรมทำให้ขาดหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานยอมรับร่วมกัน

3. บทบาทของภาคการศึกษาในเสาสังคมและวัฒนธรรม

3.1 พัฒนาเนื้อหาสาระร่วมในเรื่องอาเซียนสำหรับโรงเรียนเพื่อใช้อ้างอิงสำหรับการฝึกอบรมและการสอนของครู อาจารย์

3.2 เสนอให้มีหลักสูตรปริญญาด้านศิลปวัฒนธรรมอาเซียนในมหาวิทยาลัย

3.3 เสนอให้มีภาษาประจำชาติอาเซียนให้เป็นภาษาต่างประเทศวิชาเลือกในโรงเรียน

3.4 สนับสนุนโครงการระดับภูมิภาคที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนให้แก่เยาวชนทั้งหมดนี้คือความมุ่งมั่นและข้อผูกพันของประเทศสมาชิกอาเซียนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการศึกษาเพื่อให้เกิดประชาคมอาเซียนที่มีพลวัต เป็นประชาคมที่มีความเชื่อมโยงกันเป็นประชาคมของประชาชนอาเซียนและเพื่อประชาชนอาเซียนอย่างแท้จริง

กระทรวงศึกษาธิการของไทยได้พัฒนาศักยภาพของนักเรียน มาตรฐาน เตรียมความพร้อมเปิดเสรี ด้วยการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมซึ่งอยู่ตะเข็บชายแดนจำนวน 54 โรงเรียน และจัดตั้งศูนย์อาเซียนศึกษาเพื่อให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับอาเซียนในโรงเรียนที่มีความพร้อม ขณะเดียวกันก็เริ่มสร้างความตระหนักให้กับชุมชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป

นอกจากนโยบายการดำเนินงานตามปฏิญญาอาเซียนด้านการศึกษาตั้งที่กล่าวมาแล้ว การสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากต่อการเข้าร่วมเป็นพลเมืองอาเซียน ทั้งทักษะการสื่อสาร (Connection) ผ่านภาษา ที่ต้องสร้างให้เข้มแข็งทั้งภาษาแม่ ภาษาของอาเซียนรวมถึงภาษากลางคือ ภาษาอังกฤษ และภาษา IT ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Creative) คิดแก้ปัญหา คิดวิเคราะห์เพื่อสร้างคนที่มีคุณภาพ และทักษะ

ความร่วมมือ (Collaboration) ทั้งร่วมคิดร่วมทำ ร่วมด้วยกันเรียนรู้ และร่วมกันทำงาน ที่เยาวชนไทยยังต้องเดินทางอีกไกล

ความร่วมมือทางการเมือง – ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม – วัฒนธรรม ด้วยความรู้ลึกเป็นหนึ่งเดียวกันของภูมิภาคอาเซียนจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยกลไกสำคัญ คือ ภาคการศึกษาในการสร้างคุณภาพ “พลเมืองอาเซียน” (บุรณี ทรัพย์ถนอม, 2556 : 23- 27)

การรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียน ทำให้ “อาเซียน” มีสถานะเป็นนิติบุคคล เป็นองค์กรที่มีบทบาทต่อผู้ผลักดันในเวทีโลกในนามกลุ่มประเทศอาเซียน โดยแบ่งโครงสร้างการรวมกลุ่มเป็น 3 คณะใหญ่ คือ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประชาคมสังคม วัฒนธรรมอาเซียน โดยมีการพัฒนาทั้งสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไปพร้อมกัน ลดปัญหาเรื่องเขตแดนทางการเมืองการปกครองที่เป็นอุปสรรคขวางกั้นในการพัฒนา ดังคำขวัญของประชาคมอาเซียน “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม” (One Vision, One Identity, One Community) มีผลกระทบต่อการศึกษา (พัชรภรณ์ ปัญญาวุฒิไกร, 2556 : 245)

การเคลื่อนย้ายทุน แรงงาน องค์ความรู้ ภาควัฒนธรรม ระหว่างประเทศอาเซียนเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่กำลังจะเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2558 ความพร้อมในการบูรณาการความเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย รวมถึงการเรียนรู้ในความเหมือนและความแตกต่างในมิติทางวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ จึงมีความสำคัญอย่างลึกซึ้ง ต่อ “หนึ่งอัตลักษณ์” (One Identity) เนื่องจากบริบททางสังคมและความหลากหลายทางวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศอาเซียน สามารถสะท้อนให้เห็นได้จากการศึกษา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรม อินโดนีเซียเป็นประธานการประชุม รัฐมนตรีของประเทศอาเซียนอีก 9 ประเทศ เน้นย้ำความสำคัญของการดำเนินโครงการและกิจกรรมภายใต้อาเซียนได้แก่ โครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนการถ่ายโอนหน่วยกิต เพื่อส่งเสริมการเคลื่อนย้ายของนักเรียนและนักศึกษาในภูมิภาค การจัด

ทำเอกสารต้นฉบับหลักสูตรอาเซียน การสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับอาเซียนมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในหลักสูตรระดับปริญญาโทเป็นต้น และ ได้นำเสนอแนวคิด ASEAN Single Window การส่งเสริมการเคลื่อนย้ายของนักเรียนในภูมิภาค ซึ่งปัจจุบันดำเนินการเฉพาะในเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน จึงควรขยายการดำเนินการให้มากขึ้นโดยการสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกอาเซียนจัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติเพื่อนำไปใช้ในการยอมรับร่วมกันเป็นกรอบมาตรฐานคุณวุฒิของภูมิภาค ทั้งนี้ อาเซียนควรมีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับศูนย์ระดับภูมิภาคของซีมีโอ ในการพัฒนาตำราและ สื่อการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการแบ่งปันองค์ความรู้ในภูมิภาค นอกจากนี้ ประเด็นที่อาเซียนจะต้องคำนึงถึงคือการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (พิมพ์วิรัชญ์ เมืองนิล และวรมน เนาวโรจน์, 2555 : 23- 25)

การเปิดตัว ASEAN Curriculum Sourcebook ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อให้ครูใช้เป็นแนวทางสำหรับการสอนเรื่องอาเซียนในสถานศึกษา สาระสำคัญ 5 หัวข้อ ได้แก่ Knowing ASEAN, Valuing Identity and Diversity, Connecting Global and Local, Promoting Equity and Justice, Working together for a Sustainable Future สาขาวิชาที่กำหนด ได้แก่ History and Social Studies, Science and Mathematics, Civics and Moral Education, Languages, Arts, Health and Physical Education. Technology Education และจำแนกตามระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้ประเทศสมาชิกจะได้นำไปปรับใช้ในประเทศต่อไป

ประเทศที่รับดำเนินการได้แก่ ออสเตรเลีย บรูไน ดารุสซาลาม อินเดีย ญี่ปุ่น มาเลเซีย นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ได้ขอความร่วมมือให้ทุกประเทศดำเนินโครงการตามข้างต้นเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างกัน (จินตนา มีแสงพราว, 2556 : 37- 40)

ทวิภาคีระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการไทยและอินโดนีเซีย

1. อินโดนีเซียขอให้ประเทศไทยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนักศึกษาที่มีการถ่ายโอนหน่วยกิต รวมทั้งเสนอให้ประเทศไทยเลือกมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงร่วมมือกับมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงของอินโดนีเซีย

2. อินโดนีเซียเสนอความร่วมมือด้านอิสลามศึกษาในระดับโรงเรียนแก่ประเทศไทยโดยจะจัดส่งครูพร้อมจัดทำหลักสูตรที่เกี่ยวข้องมายังประเทศไทย ซึ่งอินโดนีเซียประสบความสำเร็จในการดำเนินการกับฟิลิปปินส์

ข้อ 1. เป็นประโยชน์ร่วมกัน เป็นผลดีต่อทุกฝ่าย จึงนำเสนออย่างยั้ง แต่ข้อ 2. น่าจะคิดทบทวนให้ดีหลายๆ ครั้ง เพราะคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามแตกฉานในพระคัมภีร์มีอยู่แล้ว สามารถจัดทำหลักสูตรได้เองเพื่อสอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทย เพราะหลักสูตรการศึกษาเป็นเรื่องอ่อนไหว ละเอียดอ่อน อีกประการหนึ่งประเทศไทยเปิดกว้าง อิสระเสรีในเรื่องการเลือกนับถือศาสนาอยู่แล้ว ประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ

ส่วนไทยขอให้อินโดนีเซียสนับสนุนโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระดับปริญญาตรีและส่งเสริมการถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างมาเลเซีย อินโดนีเซีย และไทย และขณะนี้ประเทศเวียดนามได้เข้าร่วมโครงการด้วยแล้ว โครงการนี้มีเป้าหมายจะขยายให้ครบ 10 ประเทศภายในปี 2558 (เอนก เพิ่มวงศ์เสนีย์, 2555: 66- 82)

ทวิภาคีระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการไทยและเมียนมาร์

- เมียนมาร์เสนอขอความร่วมมือจากไทยในเรื่องการพัฒนาครู และขอรับการสนับสนุนทุนการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากไทยและแสดงความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับการเปิดโรงเรียนเอกชนจากไทย

- ไทยยินดีให้ความร่วมมือในการจัดส่งผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรเพื่อช่วยดำเนินการในการปรับระบบการศึกษาของเมียนมาร์จากสามปีเป็นสี่ปี และขอความร่วมมือ

มือเมียนมาร์ในการจัดส่งอาจารย์เพื่อมาสอนในมหาวิทยาลัยของไทยในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น และไทยยินดีจะส่งอาจารย์ไปสอนภาษาไทยในมหาวิทยาลัยเมียนมาร์ด้วย รวมทั้งเสนอขอให้เมียนมาร์สนับสนุนการส่งนักศึกษาเพื่อสมัครรับทุนภายใต้โครงการ GMS มากขึ้น (เกสร ภูแดง, 2555: 27) การอาชีวศึกษาของประเทศไทยต้องเร่งวางแผนเตรียมกำลังคนเพื่อเตรียมความพร้อมในการเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่อาจคาดเดาได้ในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพ สร้างทักษะความรู้ที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานที่สำคัญคือการพัฒนาทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (วิลาวรรณ ชาวดง. 2558)

สรุปว่า ASEAN ได้จะเริ่มบทบาทเต็มตัว การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับพัฒนาคน พัฒนาประเทศ เพื่อให้อยู่ร่วมประชาคมอาเซียนอย่างมีความสุข หน่วยงานและสถาบันการศึกษา ทั้งของเอกชนและของรัฐพึงตระหนัก รู้ ช่วยกันสนับสนุนเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับ ASEAN โดยเร่งด่วนพัฒนาการศึกษา บูรณาการหลักสูตรให้ทันเหตุการณ์

เอกสารอ้างอิง

1. กฤษณ์กร วงศ์ไทย. “รู้เข้าใจประชาคมอาเซียน,” **อนุสารอุดมศึกษา**. 39, 128 (ตุลาคม 2556) : 10.
2. จารุวรรณ เจตเกษกิจ. “พม่ากับ AEC,” **วารสารอุตสาหกรรมสาร**. 54, 2 (มีนาคม-เมษายน 2555) :30.
3. จินตนา มีแสงพราว. 2556. “รอบด้าน การศึกษา ระบบการศึกษาของบรูไน,” **วารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา**. 33, 4 (2556) : 37- 40.
4. บุรณี ทรัพย์ถนอม. 2556. “วัฒนธรรม : เรียนรู้สู่อาเซียน.” **สารรักษ์วัฒนธรรม**. 8, 12 (มกราคม-มิถุนายน) 2556 : 23- 27.
5. พรพิมล เมธีรานันท์. 2555. **การศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อ**
6. พัชรภรณ์ ปัญญาภูมิไกร. 2556. **เปิดชีวิตอ่านเพื่อนบ้าน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, 2556.
7. พิมพ์รัชฎ์ เมืองนิล และ วรมน เนาวโรจน์. 2556. “การประชุมรัฐมนตรีศึกษาอาเซียน,” **วารสารความร่วมมือ ระหว่างประเทศ**. 9, 3 (กันยายน 2556) : 23- 25.
8. รัชณี พันธุ์รุ่งจิตติ และภักชวิภา ฤกษ์สิรินุกูล. “AEC&ME,” **MBA**. 170, 15 (ตุลาคม 2556) : 20.สื่อพลัง. “เพิ่มทิศการศึกษาสู่อาเซียน,” **วารสารสื่อพลัง**. 21, 1 (มกราคม- มีนาคม 2556) : 40- 45.
9. วิลาวรรณ ชาวดง. 2558. การศึกษาความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของสถานศึกษาอาชีวศึกษาในจังหวัดขอนแก่น. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2558.
10. เอนก เพิ่มวงศ์เสนีย์. **การศึกษาการพัฒนารอบคุณวุฒิแห่งชาติของ ประเทศไทย: เชื่อมโยงกับกรอบคุณวุฒิอาเซียน**. กรุงเทพฯ: กลุ่มนโยบายการศึกษาเพื่อการผลิตและพัฒนากำลังคน, 2555 **ประชาคมอาเซียน**. กรุงเทพฯ: กลุ่มนโยบายการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. 2555.